טורקיה בעידן המלחמה באיראן: אתגרים, הזדמנויות ומאבקי השפעה

written by נועה לזימי | 23.06.2026

עיקרי הדברים

- המלחמה באיראן ומשבר הורמוז מציבים בפני טורקיה שילוב של סיכונים כלכליים, אתגרים מדיניים והזדמנויות אסטרטגיות.
- אף שטורקיה לא נקלעה למשבר אנרגיה ישיר, העלייה במחירי האנרגיה והשיבושים בשרשראות האספקה החריפו לחצים קיימים על הכלכלה הטורקית.
- אנקרה מבקשת להפוך את שיבושי הסחר במפרץ להזדמנות באמצעות קידום מסדרונות יבשתיים שיחזקו את מעמדה כגשר בין אסיה, המזרח התיכון ואירופה.
- יוזמות אזוריות העוקפות את טורקיה, ובראשן IMEC ופרויקטים אנרגטיים במזרח הים התיכון, נתפסות באנקרה כאיום על נכסיותה הגיאו-אסטרטגית.
- המלחמה המחישה את מגבלות ההשפעה של טורקיה על וושינגטון, במיוחד לנוכח עומק שיתוף הפעולה האמריקאי-ישראלי.
- על רקע התחזקות ישראל, טורקיה פועלת לבסס את עצמה כמובילת ציר סוני וכשחקן מרכזי בעיצוב הארכיטקטורה הביטחונית האזורית.
- בזירה האירופית, היחלשות הביטחון במחויבות האמריקנית לנאט"ו מגדילה את חשיבותה של טורקיה עבור אירופה, למרות המתיחות סביב מדיניות החוץ של ארדואן ומצב הדמוקרטיה במדינה.

מבוא

המלחמה באיראן ומשבר הורמוז מציבים בפני טורקיה שורה של אתגרים והזדמנויות בזירות הכלכלית, המדינית והביטחונית. מסמך זה בוחן את השלכות העימות האזורי מכמה זוויות משלימות: השלכותיה של המלחמה על המשק הטורקי וניסיונותיה של אנקרה למנף את השיבושים במפרץ לקידום מסדרונות סחר חדשים; מגבלות השפעתה של אנקרה על קבלת ההחלטות של וושינגטון באזור על רקע התחזקות שיתוף הפעולה בין ארה"ב לישראל; וכן מאמציה לבסס מסגרות ביטחוניות חדשות בעולם הסוני לצד הידוק הקשרים עם מדינות אירופה.

באמצעות בחינת מכלול הזירות הללו, מסמך זה מבקש לעמוד על האתגרים המרכזיים הניצבים בפני טורקיה לנוכח הדינמיקה האזורית הנפיצה, ולנתח את האופן שבו אנקרה מעצבת את אסטרטגיית החוץ שלה כמעצמה אזורית השואפת לשמר ואף להרחיב את השפעתה. באופן ספציפי, הנייר מתאר כיצד טורקיה פועלת למנף את נכסיותה הגיאוגרפית והביטחונית על מנת

להבטיח כי תיוותר שחקן מרכזי בעיצוב הסדר האזורי המתהווה, נוכח שינויים המתרחשים במידה רבה מחוץ לשליטתה. המסמך מחדד את האופן שבו ישראל נתפסת באנקרה כאתגר גובר למקורות העוצמה המרכזיים שלה, תוך התמקדות במוקדי התחרות בין המדינות בזירות הביטחונית, הכלכלית-אנרגטית והמדינית, ובהשלכותיהם על מאזן הכוחות האזורי.

השפעות המלחמה על הכלכלה הטורקית

במונחים מוחלטים, טורקיה היא הכוח הכלכלי המוביל במזרח התיכון. בשנת 2025 הסתכם התמ"ג שלה בכ-1.6 טריליון דולר, והיא נהנית מבסיס תעשייתי מפותח ומגוון הכולל תעשיות רכב וחלקי חילוף, מכונות וציוד מכני, מוצרי חשמל ואלקטרוניקה, טקסטיל והלבשה, וכן תעשיות ביטחוניות הנמצאות בצמיחה משמעותית. אנקרה פועלת להידוק קשרי הסחר שלה עם מדינות המערב, וכיום האיחוד האירופי הופך ליעד ייצוא עיקרי שלה.

עם זאת, מאחורי נתוני המקרו המרשימים מסתתרים אתגרים כלכליים עמוקים. במשך שנים טורקיה מתמודדת עם אינפלציה גבוהה ומתמשכת, שפגעה במידה ניכרת בכוח הקנייה של האזרחים. חרף סימני התאוששות שנראו בשנים האחרונות עקב התנהלות מוניטרית הדוקה יותר, מעמד הביניים מתקשה לרכוש דירה בערים המרכזיות, שיעור הילודה ירד לשפל היסטורי, ולפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של טורקיה היו בשנת 2025 קרוב ל-21% מהאוכלוסייה מתחת לקו העוני היחסי (לפי סף של 60% מההכנסה החציונית).

הנשיא רג'פ טאיפ ארדואן דגל לאורך שנים במדיניות של ריבית נמוכה, בניגוד לגישה המקובלת בקרב כלכלנים אורתודוקסיים. ארדואן אף כינה את הריבית "אם כל הרוע" ופיטר כמה נגידי בנק מרכזי שלא יישרו קו עם עמדתו. אלא שמדיניות זו לא עמדה במבחן המציאות. ככל שהאינפלציה החריפה, נאלצה הממשלה לאפשר מעבר למדיניות מוניטרית מצמצמת יותר. החל מיוני 2023 הועלתה הריבית בהדרגה, מה שסייע לייצוב מסוים של המשק ולהאטת קצב עליית המחירים. בהתאם לכך, בעוד שבמאי 2024 הגיעה האינפלציה לשיעור של למעלה מ-75%, שנתיים לאחר מכן, במאי 2026, עמד שיעורה על 32.6%. ערב המלחמה באיראן כבר היה הבנק המרכזי בעיצומו של תהליך זהיר של הפחתת ריבית.

משבר לצד הזדמנות

המלחמה באיראן פגשה את המשק הטורקי במגמה של היחלשות הדרגתית, כפי שעולה מנתוני הרבעון הראשון של 2026. מצד אחד, התמ"ג המשיך לצמוח בשיעור של 2.5%, הצריכה הפרטית של משקי הבית זינקה ב-4.8% וההוצאה הממשלתית גדלה ב-2.1%. מצד שני, בהשוואה לרבעון הקודם (סוף 2025) נרשמה האטה בקצב הצמיחה; ייצוא הסחורות והשירותים צנח בכ-12.7% והמגזר התעשייתי התכווץ.

העימות במפרץ החריף את הלחצים הכלכליים הקיימים. אומנם טורקיה לא חוותה משבר

אספקת אנרגיה ישיר, משום שחלק גדול מהנפט והגז שלה מגיע מרוסיה, אזרבייג'ן, איראן וקזחסטן, באמצעות צינורות יבשתיים שאינם עוברים דרך מצר הורמוז, יחד עם זאת העלייה במחירי האנרגיה בשוק העולמי תרמה לעלייה במחירי הדלק וביוקר המחיה הכללי. במקביל נוצרו שיבושים בשרשראות האספקה של חומרי גלם חיוניים לתעשייה הטורקית ובהם דשנים, דבר שהכביד על הפעילות הכלכלית.

בתגובה למשבר הפעילו ממשלת טורקיה והבנק המרכזי שורה של צעדי ייצוב. הממשלה פעלה לריסון העלייה במחירי הדלק, בעוד שהבנק המרכזי התערב בשוק המט"ח באמצעות מכירת מיליארדי דולרים כדי לתמוך בלירה הטורקית. במקביל, נבלם מחזור הורדות הריבית והריבית נותרה על 37%, ושר האוצר ונגיד הבנק המרכזי הגבירו את הדיאלוג עם משקיעים בינלאומיים בניסיון לחזק את אמון השווקים בכלכלה הטורקית.

לצד הקשיים הכלכליים, המשבר בהורמוז חושף גם הזדמנות אסטרטגית עבור אנקרה בטווח הרחוק. החסימה מאלצת חברות ספנות וגופים מסחריים לחפש פתרונות חלופיים ולגבש "גשרים יבשתיים" שיאפשרו העברת סחורות ממדינות המפרץ לאירופה תוך צמצום התלות בנתיבי השיט המסורתיים. בהקשר זה טורקיה מקדמת את "מסדרון החיג'אז" – ציר תחבורה יבשתי להעברת סחורות בין סעודיה, ירדן, סוריה, טורקיה ואירופה, אשר במרכזו עומד פרויקט החייאת קו הרכבת ההיסטורי.

מבחינת טורקיה, הסוגייה אינה מסתכמת רק במענה נקודתי לשיבושי הסחר, אלא גם בשימור מעמדה כצומת גיאו-כלכלי מרכזי בין אסיה, המזרח התיכון ואירופה ולחזק את תפקידה של טורקיה בשרשראות האספקה האזוריות. באנקרה קיימת הבנה כי שינויים במפת הסחר והאנרגיה האזורית עלולים לערער את מעמדה זה. על כן היא פועלת באופן אקטיבי לעגן מחדש את חשיבותה באמצעות קידום מסדרונות תחבורה וסחר שיעברו בשטחה. ככל שיגדל משקלם של מסדרונות אלה, כך יתחזק מעמדה הכלכלי והאסטרטגי של טורקיה באזור, דווקא בתקופה שבה אי-היציבות במפרץ מעלה שאלות לגבי עמידותם של נתיבי הסחר המסורתיים.

ככלל, צירי סחר אזוריים המפותחים ללא מעורבות טורקית נתפסים באנקרה כאיום על מעמדה הגיאו-אסטרטגי. בהקשר זה בולט פרויקט IMEC – מסדרון כלכלי להעברת סחורות, אנרגיה ותקשורת מהודו והמפרץ ועד אירופה, כאשר ישראל משמשת צומת מרכזי. בתשובה ליוזמה זו עמלה טורקיה על פרויקט "דרך הפיתוח" – מסדרון להעברת סחורות בין אסיה לאירופה דרך נמל אל-פאו בדרום עיראק. הנמל אמור לשמש כשער הכניסה הימי, ומשם יועברו המטענים בנתיב יבשתי דרך עיראק לטורקיה ובהמשך לאירופה.

יוזמה אחרת שמאיימת על טורקיה היא התוכנית להקמת צינור ה- EastMedשנועד לחבר את מאגרי הגז של ישראל לקפריסין, יוון ואירופה. מבחינה מעשית, נתיב שיעבור דרך טורקיה היה עשוי להיות יעיל יותר, אולם הידרדרות היחסים בין המדינות הפכה אפשרות זו לפחות רלוונטית. בנסיבות הללו, אנקרה מנסה לסכל את מימוש הפרויקט בין היתר באמצעות ערעור על הסדרי

הגבולות הימיים באזור, קידוחים ימיים במרחבים שבמחלוקת, וכן מעורבות בלוב. במקביל, בישראל הלך והתחדד הצורך לחזק את שיתוף הפעולה הכלכלי והביטחוני בקרב מדינות ה"ברית ההלנית" ובכך לשמש גורם מאזן לאסרטיביות הטורקית באגן הים התיכון. המדינות בוחנות את אפשרות הקמתו של כוח צבאי משותף שיפעל במזרח הים התיכון, שיוקצו לו כ-2,500 חיילים ויעמדו לרשותו ספינות ומטוסי קרב על מנת לבסס עומק אסטרטגי אל מול הניסיונות הטורקיים להרחיב את נוכחותם במרחב זה.

מגבלות ההשפעה הטורקית

המלחמה באיראן המחישה לטורקיה לא רק את פגיעותה הכלכלית והלוגיסטית, אלא גם את מגבלות השפעתה מול וושינגטון. אנקרה התנגדה להתערבות צבאית באיראן, ניסתה לקדם פתרון דיפלומטי למניעת הסלמה ובהמשך להביא לעצירתה. המניע הטורקי המרכזי היה למנוע הסלמה שתוביל לקריסת המשטר באיראן. מבחינת אנקרה, איראן היא אומנם יריבה מסורתית ואידאולוגית, אך קריסתה עלולה ליצור שורת איומים ישירים על ביטחון טורקיה: התחזקות מיעוטים כורדיים, גל פליטים המוני לעבר גבולה המזרחי, ואפשרות שהתקוממות עממית באיראן תשמש מקור השראה לאופוזיציה מבית. בנוסף, בטורקיה חששו כי מלחמה שתסתיים בהחלפת המשטר באיראן למשטר פרו-מערבי תחזק עוד יותר את מעמדה של ישראל באזור.

ההחלטה האמריקנית על מהלך צבאי עצים באיראן נתפסה באנקרה כאיתות מטריד. בעוד שטורקיה ניסתה להשפיע על מהלך האירועים ועמדתה לא התקבלה, ישראל נהנתה מתיאום מבצעי ומדיני גלוי והדוק עם וושינגטון. אנקרה יכולה אולי לזקוף לזכותה הישג בולט אחד מול ישראל בהקשר האיראני, והוא מניעת הפיכתה של הסוגייה הכורדית לכלי מרכזי במאמץ להפלת המשטר האיראני. בתחילת המלחמה היו ציפיות בוושינגטון ובירושלים שכוחות כורדיים איראניים יפתחו חזית נגד טהרן, אך בהמשך נשמעו מסרים מעורבים בנושא, וניכר כי הנשיא טראמפ נסוג לבסוף מהרעיון ככל הנראה בלחץ טורקי.

למרות הישג זה, וחרף העובדה כי טראמפ רוחש כבוד לנשיא טורקיה, וכי לשני המנהיגים יש יחסי עבודה חיוביים ואינטרסים משותפים בסוגיות אזוריות מסוימות, אין אלה עולים לכדי שותפות המקבילה ברמתה ובאיכותה לזו שבין וושינגטון לירושלים. מכאן גם נובעת דאגתה של טורקיה מעליית קרנה של ישראל לאחר המלחמה, ומתרחיש שבו ישראל תמצב את עצמה ככוח אזורי עוצמתי ומרתיע במזרח התיכון בתום העימות.

בהתאם לכך, טורקיה מבקשת להפגין מחדש את כוחה והשפעתה ולמצב את עצמה כמובילת הציר הסוני וכשחקן שלא ניתן לעקוף בעיצוב הארכיטקטורה האזורית העתידית. במרץ דווח כי טורקיה מקיימת מגעים עם סעודיה, פקיסטן ומצרים במטרה להקים פלטפורמה ביטחונית אזורית שתגביר את התיאום המדיני והביטחוני בין המדינות הללו ותספק מענה לבעיות אזוריות. אף שאין מדובר ב"נאט"ו מוסלמי" או בברית הגנה קלאסית, היוזמה משקפת את רצונה של אנקרה לבסס פלטפורמת השפעה סונית שתוכל לשמש משקל נגד לתמורות האזוריות שלאחר

המלחמה, בדגש על איזון העוצמה הישראלית שהופגנה ביתר שאת ב"עם כלביא" וב"שאגת הארי".

מהלך זה משתלב במאמצים נוספים להעמקת שיתוף הפעולה הביטחוני עם סעודיה ופקיסטן, ובכלל זה הבעת עניין טורקית בהסכם ההגנה שנחתם בין ריאד לאיסלאמבאד בספטמבר 2025, אשר לעת עתה לא נענתה בחיוב. מבחינת אנקרה, חיזוק הציר הסוני נועד להבטיח שטורקיה תישאר שחקן מרכזי במרחב, ולא תיוותר בצד בעוד ישראל וארה"ב מכתיבות את מהלך העניינים.

בין ביקורת לתלות: עליית חשיבותה של טורקיה באירופה

לצד מיצובה של ישראל כבעלת ברית אמינה וחזקה של וושינגטון, המלחמה באיראן חשפה את חולשת השותפות בין ארה"ב למדינות אירופה, בפרט בריטניה שעימה ארה"ב חולקת יחסים מיוחדים. המתיחות ביחסים עם אירופה החלה עוד לפני המלחמה על רקע הצהרותיו של טראמפ בנוגע לגרינלנד, והחריפה לנוכח סירובן של מדינות כמו בריטניה וספרד לאפשר את השימוש בבסיסים שלהן לביצוע תקיפות, וכן לשלוח כוחות לאבטח את מצר הורמוז לאחר שנחסם בידי איראן.

כתוצאה מכך הביע הנשיא טראמפ את אכזבתו העמוקה ממדינות שסירבו לסייע לארה"ב בזמן המלחמה מול איראן, ועזיבתה של ארה"ב את ברית נאט"ו, גם אם לא בטווח המיידי, אינה נראית כיום תרחיש מופרך. בשלב זה ארה"ב צפויה להקטין במידה ניכרת את תמיכתה בארגון, זאת בהתאם לדיווחים על כוונתו של טראמפ להתנות את השתתפותן של המדינות החברות בתהליכי קבלת ההחלטות בדרישה להגדיל את ההשקעה בביטחון מ-2% ל-5% מהתמ"ג.

על רקע איומי טראמפ, צינון היחסים והאפשרות של פינוי בסיסים מגרמניה וספרד החלו בנאט"ו

בגיבוש תוכנית מגירה במטרה לשמר הרתעה מול רוסיה, וכן להבטחת אמינות גרעינית.[1] תוכנית הגיבוי שמוביל מזכ"ל הארגון ההולנדי, מארק רוטה, כוללת רפורמות שנועדו ליישום ארוך טווח ובהן הקצאת כוחות גדולים יותר מצבאות המדינות החברות, איוש שדרת הפיקוד של הארגון במפקדים ממדינות אירופיות, ואף החלת גיוס חובה כהכנה לתרחיש של פלישה רוסית ופריצת עימות כולל מולה.

ככל שבאירופה גוברים החששות מפני אפשרות של צמצום המחויבות האמריקנית לביטחון היבשת, כך מתחזק מעמדה של טורקיה כשחקנית חיונית בברית. שר החוץ הטורקי, הקאן פידאן, כבר הצביע על הצורך בפיתוח ארכיטקטורת ביטחון אירופית עצמאית יותר, לצד נאט"ו, על רקע השינוי בסדרי העדיפויות האסטרטגיים של ארה"ב. מבחינת אנקרה, מהלך כזה עשוי לחזק את מעמדה של טורקיה ולהפוך אותה לאחד ממוקדי הכוח המרכזיים במערך הביטחוני האירופי.

מעבר להיותה בעלת הצבא השני בגודלו בנאט"ו, אירופה הופכת להיות יעד ייצוא מרכזי של תעשיית ההגנה הטורקית, בייחוד כטב"מים ורכבים משוריינים, כאשר אנקרה משמשת לא רק ספקית אלא גם משולבת בהדרגה בבסיס התעשייתי הביטחוני ביבשת, בעיקר באמצעות פעילותה באיטליה וכן במדינות אחרות. הטורקים מחזיקים במנופי לחץ נוספים: השליטה בנתיבי הגישה לים השחור, מיצובה של אנקרה כמתווכת בין רוסיה לאוקראינה, וכן היותה גשר המחבר בין מקורות האנרגיה של המזרח התיכון, מרכז אסיה ורוסיה לבין אירופה. לכך יש להוסיף את יכולתה לווסת את זרמי ההגירה ליבשת קלף שהשתמשה בו לא אחת על מנת לסחוט תמורות מדיניות.

הנכסיות הטורקית בשלל היבטים אינה מבטלת את המוטרדות האירופית ממדיניות החוץ האגרסיבית של ארדואן, בעיקר באגן הים התיכון, ממעורבותה של טורקיה בסכסוכים אזוריים, מהמשחק הכפול בין רוסיה למערב, וכן מהפרות זכויות אדם במדינה. למעשה, השחיקה המתמשכת של הדמוקרטיה בטורקיה, שבאה לידי ביטוי בריכוז גובר של סמכויות בידי הנשיא, דיכוי האופוזיציה, ומאמצים להכפפת מערכות המשפט, הצבא והתקשורת תחת מרותו, הייתה בין הגורמים המרכזיים להקפאת תהליך ההצטרפות של טורקיה לאיחוד האירופי.

אולם לצד הביקורת, בצל האיום הרוסי והירידה בתמיכה האמריקאית, חשיבותה הביטחונית, האנרגטית והכלכלית של טורקיה הופכת אותה לשותפה חיונית שמדינות האיחוד חותרות להדק עימה את הקשרים. נכון לשנת 2025, נתח הייצוא למדינות האיחוד היווה קרוב ל-43% מכלל הייצוא הטורקי. בתחילת השנה אף נרשמה התקדמות בשיחות בין אנקרה לבריסל באשר לעדכון הסכם איחוד המכסים. כך, על אף המתחים הפוליטיים והערכיים המתמשכים, האינטרסים האסטרטגיים המשותפים דוחפים את הצדדים להרחבת שיתופי הפעולה בתחומי הכלכלה, האנרגיה והביטחון.

סיכום

המלחמה באיראן ומשבר הורמוז יצרו עבור טורקיה מציאות מורכבת המשלבת סיכונים והזדמנויות. מצד אחד, העימות החריף לחצים כלכליים קיימים והעלה את יוקר המחיה; מצד שני, הוא האיץ תהליכים שעשויים לחזק את מעמדה האזורי של אנקרה בטווח הארוך. טורקיה פועלת במקביל בכמה מישורים כדי להבטיח שתישאר שחקן מרכזי בעיצוב הסדר האזורי המתהווה.

במישור הכלכלי, אנקרה מבקשת לנצל את השיבושים בנתיבי הסחר המסורתיים כדי לקדם מסדרונות תחבורה ואנרגיה חדשים העוברים בשטחה, ובכך לחזק את מעמדה כגשר מרכזי בין אסיה, המזרח התיכון ואירופה. מאמצים אלה נועדו גם להתמודד עם יוזמות אזוריות מתחרות, ובהן פרויקטים המקודמים בשיתוף ישראל, הנתפסים בטורקיה כאיום על נכסיותה הגיאו-אסטרטגית.

במישור המדיני והאסטרטגי, המלחמה המחישה את מגבלות יכולתה של טורקיה להשפיע על קבלת ההחלטות בוושינגטון ובפרט באמצעות הקרבה האישית בין טראמפ לארדואן לבין השותפות האסטרטגית, הממוסדת והעמוקה בהרבה שמקיימת וושינגטון עם ירושלים. לנוכח עליית קרנה של ישראל בתהליך שהגיע לשיאו ב"שאגת הארי", אנקרה פועלת להרחבת השפעתה באמצעות העמקת שיתופי פעולה עם מדינות סוניות מרכזיות בין היתר באמצעות קידום פלטפורמות ביטחוניות אזוריות חדשות שתחזקנה את מעמדה ככוח מוביל במזרח התיכון.

בזירת אירופה, אי-הוודאות סביב עתיד המחויבות האמריקנית לנאט"ו מגדילה את חשיבותה של טורקיה עבור אירופה. שילוב של עוצמה צבאית, מיקום גיאוגרפי אסטרטגי, השפעה על ביטחון האנרגיה ושליטה בנתיבי הגירה מעניק לאנקרה מנופי השפעה משמעותיים, גם כאשר אירופה ממשיכה להסתייג ממדיניותו של ארדואן וממצב הדמוקרטיה במדינה. כתוצאה מכך, ניכרת מגמה של הידוק הקשרים בין טורקיה לאירופה על בסיס אינטרסים ביטחוניים וכלכליים משותפים.

[1] ההערכה המקובלת כיום היא שכ-100 פצצות B61 אמריקאיות מוצבות ב-5 מדינות אירופיות במסגרת הסדר השיתוף הגרעיני של נאט"ו. הפצצות נשארות בבעלות ובשליטה אמריקאית בזמן שלום, והשימוש בהן מחייב אישור אמריקאי. מעבר לכך, מלבד ארה"ב, רק לצרפת ולבריטניה יש נשק גרעיני עצמאי מקרב המדינות החברות בנאט"ו.
https://armscontrolcenter.org/u-s-nonstrategic-nuclear-weapons

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.